

УДК 656.2.073.235

М. М. Андрієнко,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств транспорту Державного економіко-технологічного університету транспорту

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ КОНТЕЙНЕРНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ НА ТРАНСПОРТІ

Анотація. У статті розкрито питання залежності фінансових показників роботи транспортного підприємства від натуральних вимірників. Аналізується вплив результатів транспортної діяльності на загальну рентабельність в умовах сформованої структури сервісних послуг.

Annotation. The article deals with the issue depending on the financial performance of transport enterprises of natural measuring instruments. The influence of transport activity results in the total return under the prevailing structure of services.

Ключові слова: ефективність, сервіс, транспорт, прибуток, доходи, обслуговування.

Вступ. Ефективність функціонування транспортних систем визначається якістю основних і супутніх з ними послуг, своєчасним виконанням усіх операцій, забезпеченням вимог щодо сервісного обслуговування споживачів.

Вимоги та потреби вантажовласників постійно зростають, що спонукає транспортні підприємства використовувати такі форми та методи, які забезпечили б збільшення попиту, підвищення якості послуг та сервісного обслуговування клієнтів. Задовольнити дані вимоги в умовах конкуренції з автомобільним, морським та іншими видами транспорту здатний лише той перевізник, який надає повний комплекс високоякісних послуг при транспортуванні вантажів з обов'язковою гармонізацією економічних інтересів клієнтури.

Необхідно дослідити можливості підвищення якості транспортних послуг за рахунок підвищення рівня сервісного обслуговування контейнерних перевезень вантажів, що дозволить створити транспортний ланцюжок від відправника до одержувача.

Проблемам ефективного функціонування і взаємодії різних видів транспорту присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як В.А. Абгафоров, А.П. Абрамов, В.Г. Атласов, О.О. Бакаєв, В.М. Гурнак, А.Т. Дерибас, Л.Г. Зайончик, І.А. Єловий, Л.А. Коган, В.І. Котелянець, М.І. Котлубай, В.М. Лівшиць, В.І. Пасічник, В.Л. Ревенко, С.М. Резер, В.О. Персіанов, С.І. Пірожков, Є.М. Сич, Ю.М. Цветов, Б.І. Шафіркін та ін.

Для підвищення якості сервісного обслуговування вантажовласників на залізничному транспорті доцільно використовувати прогресивний досвід країн з фірмового обслуговування контейнерних перевезень, де існують логістичні сервісні центри, які виконують комбіновані сполучення.

Постановка задачі. Постійно зростаючий попит на якісні перевезення вимагає розробки методів, способів та умов ефективної їх реалізації. Тому сучасний етап розвитку економіки потребує подальшого підвищення якості перевезень і сервісних послуг з контейнерами, модернізації інфраструктури, використання системного підходу, об'єктивних економічних законів тощо. Протягом останніх років змінюються умови роботи і розвитку транспорту, які зумовлені ринковими реформами та переходом на нові методи сучасного менеджменту перевізного процесу. Разом з тим, проблеми підвищення ефективності та конкурентоспроможності контейнерних перевезень у ринкових умовах недостатньо вивчені.

Отже, з метою залучення нових вантажовласників і розширення існуючого сегменту транспортного ринку стає об'єктивно необхідним і вкрай актуальним дослідження механізму сервісного обслуговування контейнерних перевезень на залізничному транспорті.

Результати. Необхідно зазначити, що така безперервна схема доставки як "від дверей до дверей" має широке застосування за кордоном. Обсяги контейнерних перевезень з використанням залізничного і автомобільного транспорту постійно збільшуються. За прогнозами спеціалістів до 2015 р., як мінімум, 70 % всіх вантажів у світі будуть перевозитися саме в контейнерах [6–8]. Позитивним є те, що і в Україні політика Укрзалізниці спрямована на збільшення обсягів контейнерних перевезень за рахунок залучення вантажів, що перевозяться іншими видами транспорту.

Контейнерні перевезення є найбільш ефективним видом доставки вантажів, який використовується не тільки у внутрішньому, а й міжнародному сполученні. Такі перевезення виконуються різними видами сухопутного, водного та повітряного транспорту. Формування та розвитку контейнерної транспортної мережі має багаторічну історію.

Основними перевагами контейнерних перевезень є:

- збереження вантажів під час транспортування від відправника до одержувача різними видами транспорту. При змішаних сполученнях контейнер відіграє роль ланки, що поєднує діяльність різних видів транспорту;
- висока продуктивність вантажно-розвантажувальних робіт;
- зменшення потреби в складських площах та ризик дорожньо-транспортних пригод;
- забезпечення найбільшої екологічної чистоти транспортної продукції, що гарантується контейнерами [1–3].

Доцільно буде вказати, що як перевізники контейнерів виступають:

- компанії – оператори контейнерних перевезень, які беруть участь у перевезенні вантажів різними видами транспорту;
- компанії – оператори змішаних перевезень;
- компанії – оператори інтермодальних перевезень вантажів, що здійснюють доставку контейнерів за встановленими інтермодальними схемами.

С.В. Саркісов наголошує, що організаторами доставки контейнерів за варіантом “від дверей до дверей” є саме останні два види компаній. Автор у своїй роботі [7] детально аналізує умови виникнення, стан та перспективи розвитку контейнерних перевезень у розвинених країнах. Широке розповсюдження контейнеризація отримала на початку 50-х років, у зв’язку зі значним зростанням міжнародної торгівлі між Західною Європою, США та Японією. Як приклад, експлуатація контейнерів у Великобританії дозволила зменшити витрати на вантажно-розвантажувальні роботи до 60–80 %. З переходом на контейнерний спосіб доставки вантажів економічний ефект зростає більше, ніж на 30 %, тому що за одиницю часу можна переробити більше вантажів при незмінній заробітній платі, яка у цих країнах є дуже високою. Від контейнеризації мають зиск обробна промисловість, сільське господарство, торгівля й інші галузі, аж тільки потім транспортні підприємства. Як наслідок, зменшуються транспортні витрати у ціні товару, що вигідно як для виробників, так і для споживачів.

Мета і результати здійснення контейнерних перевезень повинні визначатися відповідними економічними та фінансовими показниками. Дані показники повинні на достатньому рівні характеризувати необхідні планові завдання з контейнерних перевезень, які забезпечують досягнення основної мети, фактичний ступінь досягнення визначених завдань, а також питомі витрати матеріальних і трудових ресурсів, необхідних для виконання всіх процесів.

Розглянемо зв’язок натуральних показників із вартісними. Собівартість перевезення контейнера залежить від загальної собівартості реалізованої продукції $\sum_{i=1}^n C$ та обсягів виконаних робіт $\sum_{i=1}^n P$. Рентабельність перевезення контейнерів залежить від суми прибутку, отриманого від перевізних операцій, пов’язаних з контейнерами та загальної собівартості послуг.

$$C_i = \frac{\sum_{i=1}^n C}{\sum_{i=1}^n P}, \quad (1)$$

де $\sum_{i=1}^n C$ – собівартість перевезеної n -ї маси контейнеропридатних вантажів, грн.;
 $\sum_{i=1}^n P$ – обсяг n -ї маси контейнеропридатних вантажів, т.

$$R = \frac{\sum_{i=1}^n \Pi}{\sum_{i=1}^n C} \cdot 100\% \quad (2)$$

де $\sum_{i=1}^n \Pi$ – прибуток від здійснення перевезення n -ї маси контейнеропридатних вантажів, грн.

Обсяг переробки контейнерів складається із кількості перероблених контейнерів на терміналі, завантаження та вивантаження контейнерів по Україні, транзиту по Україні та експедирування контейнерів.

$$\sum_{i=1}^n P = P_{пер} + P_{заб}^y + P_{виб}^y + P_{пер} + P_{екс} \quad (3)$$

Для аналізу ефективності використання контейнерів можна скористатися фінансовими показниками діяльності підприємства, які характеризують рівень та динаміку фінансових результатів діяльності транспортного підприємства, до яких входять: чистий дохід, (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг); валовий прибуток (збиток); інші операційні доходи; адміністративні витрати; витрати на збут; інші операційні витрати; фінансовий результат від операційної діяльності; фінансовий результат від звичайної діяльності; чистий дохід (збиток).

Прибуток підприємства від реалізації продукції (робіт, послуг) залежить від таких факторів: обсяг реалізації продукції, ціни на послуги, ціни на паливо, матеріали, тарифи на електроенергію, рівень витрат на матеріальні та трудові ресурси. Дані фактори є внутрішніми для підприємства, тому що вони безпосередньо залежать від діяльності підприємства.

Наступним етапом є проведення факторного аналізу отриманого валового прибутку від обсягів реалізованих послуг.

На величину валового прибутку впливають такі фактори:

- зміна тарифів на послуги підприємства;
- зміна цін на матеріали, тарифи на енергію, паливо, тарифних ставок та посадових окладів;
- зміна обсягу чистого доходу від реалізації продукції за оцінкою базової собівартості;
- зміна чистого доходу (виручки) від реалізації продукції за рахунок структурних зрушень у складі продукції;
- зміна витрат на одну грн.;
- зміна собівартості реалізованої продукції за рахунок структурних зрушень у складі продукції;

Показники рентабельності є важливими характеристиками факторного середовища формування прибутковості підприємства. Тому вони є обов’язковими елементами порівняльного аналізу. Показник рентабельності розраховується на основі прибутку.

Проаналізуємо прибутковість продукції, яку має підприємство з кожної гривні реалізованої продукції. За допомогою методів економічного аналізу визначаються зміна рентабельності продукції за рахунок факторів ціни продукції та її собівартості.

Припустимо, що рентабельність продукції базового і звітного періодів виражається через $R_{баз}$ і $R_{звіт}$. Тоді відповідно до визначення:

$$\Delta R = R_{\text{звітн}} - R_{\text{баз}}, \quad (4)$$

Визначимо рентабельність реалізованої продукції, а такої її відхилення. Визначимо вплив факторів методом ланцюгових підстановок:

$$\Delta R_R = \frac{D_{\text{звітн}} - C_{\text{баз}}}{D_{\text{звітн}}} \cdot 100 - \frac{D_{\text{баз}} - C_{\text{баз}}}{D_{\text{баз}}} \cdot 100, \quad (5)$$

У звітному періоді внаслідок зміни цін на продукцію рентабельність певним чином змінюється. Відповідно вплив зміни собівартості продукції у порівнянні з минулим роком складатиме:

$$\Delta R_C = \frac{D_{\text{звітн}} - C_{\text{звітн}}}{D_{\text{звітн}}} \cdot 100 - \frac{D_{\text{баз}} - C_{\text{баз}}}{D_{\text{баз}}} \cdot 100, \quad (6)$$

В результаті зміни собівартості продукції її рентабельність також змінюється. Сума факторних відхилень дає загальне значення зміни рентабельності реалізованої продукції:

$$\Delta R = \Delta R_R + \Delta R_C = R_{\text{звітн}} - R_{\text{баз}}, \quad (7)$$

На наступному етапі аналізу відбувається пошук причин, які відображаються на змінах витрат та прибутку. Це можуть бути зміни у структурі реалізації, скорочення рентабельності окремих робіт, які входять до складу реалізованої продукції.

Вплив на рентабельність реалізованої продукції структури реалізованих послуг визначають таким чином:

$$\Delta R_{\text{струк}} = R_{\text{баз}} \cdot (a_{\text{звітн}} - a_{\text{баз}}), \quad (8)$$

де $R_{\text{баз}}$ – рентабельність i -го виду послуг у базовому році;

$a_{\text{звітн}}$ – питома вага i -го виду послуг у звітному році;

$a_{\text{баз}}$ – питома вага i -го виду послуг у базовому році;

Вплив на рентабельність реалізованої продукції рентабельності окремих послуг визначають наступним чином:

$$\Delta R_{\text{рент}} = a_{\text{звітн}} \cdot (R_{\text{звітн}} - R_{\text{баз}}), \quad (9)$$

де $R_{\text{звітн}}$ – рентабельність i -го виду послуг у звітному році.

Аналіз показує, яким чином кожний вид наданих послуг якою мірою впливає на кінцеві результати транспортного виробництва.

Розглянутий спосіб аналізу рентабельності продукції дозволяє встановити вплив наданих послуг на загальну рентабельність в умовах сформованої структури сервісних транспортних послуг.

Висновки. Виконано оцінку ефективності контейнерних перевезень залізничним транспортом за показниками економіко-фінансових результатів діяльності транспортного підприємства, проаналізовано прибуток від реалізації транспортної продукції, визначено вплив факторів на рентабельність контейнерних перевезень та їх обслуговування. Розглянутий спосіб оцінки ефективності контейнерних перевезень дозволить встановити рівень впливу основних перевізних та додаткових сервісних послуг на загальну рентабельність контейнерних перевезень на залізничному транспорті в умовах механізму їх сервісного обслуговування.

На базі проведених досліджень слід у подальшому визначити розвиток контейнерних перевезень за допомогою прогнозу перевезених великотоннажних контейнерів, обсягів контейнерних перевезень по залізницях України та якісні показники використання контейнерів.

Використана література

1. Абрамов А.П. Контейнерные перевозки на железнодорожном транспорте/ Абрамов А.П. – М.: РГОТУПС, 2004. – 235 с.
2. Бакаев О.О. Міжнародні транспортні коридори – особливий пріоритет України на шляху інтеграції у нову економічну систему / Бакаев О.О., Пірожков С.І., Ревенко В.Л. // Стратегічна панорама. – 1999. – № 4. – С. 37–55.
3. Галабурда В.Г. Комплексная оценка качества транспортного обслуживания/ Галабурда В.Г., Соколов Ю.И. // Железнодорожный транспорт. – 1999. – № 5. – С. 60–64.
4. Контейнерная транспортная система / [Л.А. Коган, Ю.Т. Козлов, М.Д. Ситник и др.]; под ред. Л.А. Когана. – [2-е изд. перераб. и доп.] – М.: Транспорт, 1991. – 264 с.
5. Контейнерная транспортная система / [А.Т. Дерибас и др.]; под. ред. А.Т. Дерибаса. – М.: Транспорт, 1974. – 431 с.
6. Кушнірчук В.Г. Соціально-економічна ефективність інтермодальних перевезень / Кушнірчук В.Г. // Проблеми економіки транспорту: матеріали IV міжнародної наук. конф. – Дніпропетровськ.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту заліз. трансп. ім. акад. В.Лазаряна, 2005. – С. 83–84.
7. Саркисов С.В. Контейнерные перевозки в капиталистических странах. – М.: Транспорт, 1991. – 159 с.
8. Сич Є.М. Економічні аспекти контейнерно-контрейлерного обслуговування клієнтури залізничного транспорту [монографія]/ Сич Є.М., Богомолова Н.І., Андрієнко М.М., Кислий В.М. – К.: “Видавництво “Логос”, 2007. – 392 с.
9. Цветов Ю.М. Организация совместной работы различных видов транспорта / Цветов Ю.М., Лысенков В.А., Смелянский Ю.М. – К.: Техника, 1985. – 191 с.

Стаття надійшла до редакції 11.10.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"